VAKANÜVİS- Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi/ International Journal of Historical Researches, Yıl/Vol. 11, Sayı/No. 1, Bahar/Spring 2026 ISSN: 2149-9535 / 2636-7777

Araştırma Makalesi/ Research Article

Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları ve İzmit Örneği: Milli Bilincin Taşrada İnşası

Sinan Demirağ[*]

(ORCID: 0000-0001-7837-9987)

Makale Gönderim Tarihi
11.10.2025

Makale Kabul Tarihi
11.03.2026

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Demirağ, S., "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları ve İzmit Örneği: Milli Bilincin Taşrada İnşası", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 11/1 (Mart 2026): 184-220.

APA: Demirağ, S. (2026). Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları ve İzmit Örneği: Milli Bilincin Taşrada İnşası. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 11 (1), 184-220.

Öz

Toplumsal birlikteliğin önemli göstergelerinden birisi olan bayramlar, insanlık tarihi boyunca muhtelif şekillerde hemen her toplulukta mevcut olmuştur. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde de kutlanan bayramlar, toplumsal birliği pekiştirmek ve devlet ideallerini halka iletmek açısından önemli araçlardı. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte bu gelenekler, modern devletin ideallerinin halk nezdinde kabul görmesini sağlamak ve milli bilinci güçlendirmek amacıyla sistematik bir boyut kazandı. İzmit'te gerçekleştirilen Onuncu Yıl Kutlamaları, bu çabaların somut ve çok boyutlu bir örneğini sunmaktadır. Araştırmamız, devlet arşivleri, Halkevi belgeleri ve yerel-ulusal gazete kaynakları kullanılarak tarihsel betimleme, kaynak tarama ve doküman analizi yöntemleriyle yürütülmüştür. Bulgular, kutlamaların yalnızca bir bayram etkinliği olmadığını, aynı zamanda Cumhuriyet ideallerinin halka aktarılması, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve tarihsel hafızanın oluşturulmasında

[*] Öğr. Gör. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Türkiye, sdemirag@29mayis.edu.tr.
Lecturer, PhD., Istanbul 29 Mayis University, Türkiye.

kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Valilik, Halkevi ve Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatlarının koordinasyonu, Cumhuriyet Marşı'nın öğretilmesi, tiyatro temsilleri, sportif etkinlikler ve öz Türkçe metinlerin yaygınlaştırılması halkın kutlamalara aktif katılımını sağlamıştır. İzmit örneği, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kültürel ve toplumsal seferberliğin taşra düzeyinde nasıl organize edildiğini ve halkın milli kimliğinin güçlendirilmesini göstermesi açısından önemlidir. Onuncu Yıl Kutlamaları, halkın günlük yaşamına Cumhuriyet kazanımlarının işlendiği, coşkuyla benimsenen ve tarihsel hafıza yaratan bir dönüm noktası olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Onuncu Yıl Kutlamaları, İzmit, Milli Bilinç

The Tenth Anniversary Celebrations of the Republic and the Case of İzmit: The Construction of National Consciousness in the Provinces

Abstract

Celebrations represent a significant indicator of social cohesion, and have existed in various forms in almost every community throughout human history. Festivals celebrated in the final period of the Ottoman Empire functioned as significant instruments in the reinforcement of social unity and the communication of state ideals to the public. Following the establishment of the Republic, these traditions were elevated to a systematic level, with the objective of ensuring the acceptance of the ideals of the modern state by the populace and the consolidation of national consciousness. As demonstrated by the Tenth Anniversary Celebrations held in Izmit, The research was conducted through historical descriptive methods, source review, and document analysis, utilising state archives, People's House documents, and local and national newspapers. The research was conducted using historical description, source review and document analysis methods, utilising state archives, People's House documents and local-national newspaper sources. The findings demonstrate that the celebrations were not merely festive events, but also played a critical role in conveying the ideals of the Republic to the public, strengthening social solidarity and creating historical memory. The coordination between the governor's office, the People's House, and the Republican People's Party organisations, the teaching of the Republican Anthem, theatre performances, sporting events, and the dissemination of texts in pure Turkish ensured the active participation of the public in the celebrations. The example of Izmit is significant in that it demonstrates how cultural and social mobilisation was organised at the provincial level in the early years of the Republic, thereby strengthening the national identity of the population. The Tenth Anniversary Celebrations represented a pivotal moment in which the accomplishments of the Republic became interwoven into the

daily lives of the populace, met with unreserved enthusiasm, and gave rise to the formation of historical memory.

Keywords: Republic, Tenth Anniversary Celebrations, İzmit, National Consciousness.

Giriş

Toplumsal sevinç ve birlikteliğin bir arada kutlanmasına karşılık gelen "bayram" kelimesinin etimolojik kökeni Farsçaya dayanmakla birlikte zamanla Türk toplumunun tarihsel dönüşümü içerisinde benimsenen bir ifade olmuştur.[1] Farsça "yiyip-içme, konuşup, eğlenme meclisi" anlamına gelen "bezm" kelimesi ile "hoş ve sevinçli" anlamına gelen "râm" kelimelerinin birleşiminden türetilen "bezrâm" kelimesi, Oğuz boyları tarafından "bayram" şeklinde telaffuz edilerek Türkçeye geçmiş ve günümüze kadar bu şekliyle kullanılagelmiştir.[2]

Birçok yazılı ve sözlü kaynaktan yola çıkarak Türklerde eski dönemlerden beri bir takım bayram günlerinin tespit edildiği, toplumsal birlikteliğin ve mutluluğun kaynağı olarak bu günlerin kutlandığını söylemek mümkündür. Türk kimliğinin önemli bir nişanesi olan bayramlar, muhtelif coğrafyalara dağılan Türk boyları tarafından büyük titizlikle muhafaza edilmiştir. Ayrıca yeni benimsemiş oldukları inanç sistemlerine ait bayramları da kısa sürede gelenekleri içerisine dâhil etmişlerdir. Buna uygun olarak bazı değişimlerin tabiî olarak ortaya çıkmış olması kaçınılmazdı. Özellikle İslamiyet'in kabulü ile birlikte dini bayram ve kutlamaların mahiyetinde önemli değişiklikler görülmüştür. Kaşgarlı Mahmut Divan-ı Lugati't-Türk adlı eserinde bu durumu teyit ederek, ayrıca Türklerin İslamiyet'i kabullerinden önce "toy" kavramının yerini zamanla "beyrem" sözcüğünün aldığını ifade etmektedir.[3]

Türklerin İslamiyet'i kabulünün ardından Ramazan ve Kurban bayramları başta olmak üzere kandil geceleri bu minvaldeki değişimlere

[1] Bengül Salman Bolat, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960),* Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2007, s.1.
[2] Sargon Erdem, "Bayram" maddesi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 5, Ankara, 1992, s. 257.
[3] Mehmet Surur Çelepi, "Toplumsal Anımsamanın Millî Bayramlar ile Gerçekleşmesi: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Örneği", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 -TBMM'nin 100. Yılı ve Milli İrade Özel Sayısı (2020), s. 35.

Vakanüvis

örnek verilebilecek kutlamalardır. Günümüze değin devam eden bu kutlamalar, Osmanlı Devleti'nde Fatih Sultan Mehmet döneminde kurumsal bir hüviyet kazanmış, bayramlaşma geleneğinin bir kanunla tanzim edilmesi önemli bir tarihi vaka olmuştur. Fatih'in çıkardığı bu kanunla saraydaki bayramlaşmalar, muayyen usul ve kaidelere bağlanarak, kutlamalar resmi bir statüye kavuşturulmuştur.[4] Osmanlı Devleti'nde geleneksel çerçeveden resmi bir boyuta ulaşan bayram kutlamalarının yanı sıra kılıç alayları, şehzadelerin doğumları veya sünnetleri, padişah cülusları ve sefere çıkma gibi olaylar da törensel bir bütünlük içinde ele alınmıştır.[5] Bu kutlamalara gerek devlet ricalinin en üst seviyede katılımı ve gerekse programların genişletilmesi, bayramlara ve kutlamalara verilen önemi açık şekilde ortaya koymuştur.

Osmanlı Devleti için bayramlar ve dini günler önemli bir kesintiye uğramadan son döneme kadar devam etmiş, oradan da Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalmıştır. Ancak XIX. Yüzyıl ile birlikte tüm dünyaya yayılan milliyetçilik akımı, bayramların da geleneksel durumlarında önemli değişimlere neden olmuştur. Özellikle batılı toplumlarda milli değerlere atfedilen kutlamaların yaygınlaşması ile dini kutlamaların daha geri planda kaldığı görülmektedir.[6] Bu durumun bariz değişikliklerine Osmanlı'da II. Meşrutiyet Dönemi'nde rastlamak mümkünse de değişimin zirve noktası Cumhuriyetin ilanı olmuştur. Özellikle Cumhuriyet'in ilânından sonra millî bayramlar resmî protokole dâhil edilirken, dinî bayramların kutlanması ise resmî protokolün dışına çıkarılarak sadece gelenek halinde idame edilmiştir.[7]

Bu çalışmada, bayram kutlamalarının Cumhuriyet dönemine tevarüs etmesini ve bu dönemde Cumhuriyet Bayramı Onuncu Yıl Kutlamaları İzmit örneğini etrafında incelenmesi hedeflenmektir. Bu bağlamda Onuncu Yıl Kutlamaları için yapılan hazırlıklar ve bayramın icra edilmesi, burada toplumsal ve kurumsal yaklaşımlar izah edilmeye çalışılacaktır.

---

[4] Özdemir Nutku, "Bayram" maddesi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 5, Ankara, 1992, s. 263.
[5] Bengül Bolat, "1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, Özel Sayı-Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye (2023), s. 286.
[6] Çelepi, *a.g.m*., s. 36.
[7] Nutku, *a.g.m*., s. 264-265.

Vakanüvis

Cumhuriyet Bayramı'na Kadar Kutlanan Milli Bayramlara Genel Bir Bakış

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra yeni inanç sisteminin vaz'ettiği Kurban ve Ramazan bayramları ile Mevlit, Regaip, Miraç, Berat ve Kadir geceleri gibi kutsal günleri kutlamaya başlamışlardır. Uzun süre devam eden dini bayramların yanı sıra bazı dönemsel etkinliklerin de mevcudiyeti kutlamalardaki çeşitliliğe etki etmiştir. Özellikle Fransız İhtilali'nden sonra dünyaya yayılan milliyetçilik akımı, ulusal benlikleri derinden etkileyerek milletlerin geleneklerinde bu yönde bir değişimi tetiklemiştir. Bunun bir sonucu olarak Avrupa'da sekülerleşen milletler, toplumsal birliktelik için din dışı kutlamaları yaygınlaştırmışlardır. Böylelikle laik bir hüviyette olan milli bayram olgusu milliyetçilik akımı etrafında organize olan milletlerde ya da devletlerde kolay şekilde yayılım alanı bulmuştur. Çok uluslu imparatorluklar da ise milli bayram olgusu tehlikeli görüldüğü için yayılma alanı daha az olacaktı.

Osmanlı toplumu için kutlamalardaki değişimler, son dönemlere doğru üst politik çerçevedeki bir takım zorunlu değişimlerin tesirinde ortaya çıktığı görülmektedir. Milli bayram olgusu özellikle II. Meşrutiyet Dönemi iç ve dış politikadaki sorunların giderilmesi için benimsenen "millileşme" olgusunun bir sonucu olarak, İttihat ve Terakki yönetiminin Türkçülük fikri etrafında şekillenmeye başlamıştır.[8] Milletin katılacağı, kutlarken heyecan duyacağı, nesilden nesile aktarılabilecek ve millî duyguları canlı tutabilmeye yardımcı olacak muayyen günler tespit etmek bu dönemde takip edilen ideoloji ile doğrudan alakalı bir durum olmuştur. Filhakika bu vurguyu İttihat ve Terakki Dönemi'nin "Millî coğrafya", "Millî Kütüphane", "Millî Arşiv" gibi diğer modernleşme çabalarında da müşahede etmek mümkündür.[9]

Türk Ocağı ve Türk Yurdu ile Genç Kalemler dergileri etrafında faaliyet gösteren Türkçüler; Türk dilinin Arapça ve Farsçanın etkisinden kurtulmasını, sade bir İstanbul Türkçesinin kullanılmasını arzu ediyorlardı. Ayrıca milli bir ekonomin yanı sıra Türk milletinin tarihi, dili ve folklorunun araştırılması gibi hedefler de sahipleniliyordu. Türk Ocağı

[8] Bolat, *a.g.m*., s. 286-287.
[9] Yasemin Doğaner, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları", *Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi*, 5 (2007), s. 119.

Vakanüvis

mensupları, iktidarda olan fikirdaşlarından mürekkep İttihatçı kadrolarla birlikte, milli bayramlar ihdas ederek, milli duyguları halk arasında yaygınlaştırmaya gayret gösteriyorlardı.

Bu düşünceler etrafında ilk olarak İzmit mebusu Ahmet Müfit Bey'in, Osmanlı Beyliği'nin istiklalini ilan ettiği 27 Ocak 1299 gününün, "İstiklal-i Osmanî Günü" adıyla milli bayram olarak kabul edilmesi önerisi Meclis-i Mebusan'da hararetli tartışmalara neden olmuştur.[10] Bu tartışmalar içerisinde İstanbul mebusu Hüseyin Cahit (Yalçın) Bey ise II. Meşrutiyet'in ilan günü olan (Rumi takvimle) 10 Temmuz (Miladi takvimle 23 Temmuz) gününün teklif edilen mezkûr milli gün yerine bayram olarak kutlanmasını hararetle savunmuştur.[11] Bir dizi tartışmadan sonra Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı, 5 Temmuz 1909 tarihli oturumunda 10 Temmuz gününü "İyd-i Ekber (Büyük bayram)" olarak kabul etmiş ve o gün resmi tatil ilan edilmiştir. 10 Temmuz 1909'da (23 Temmuz 1909) ise ilk bayram kutlaması yapılmıştır.[12] Bu bayram kutlaması 1935 yılına kadar devam etmiştir.[13]

İlk kanun teklifinde "İstiklal-i Osmanî Günü" için 27 Ocak tarihi belirlendiyse de bu bayramın yerine II. Meşrutiyet'in ilan edildiği tarih, resmi bayram olarak kabul edilmiştir. "Mekatib-i Taliye Talebe Cemiyeti" üyesi bir grup, Maarif Nazırı Şükrü Bey'e müracaat ederek "*İstiklal-i Osmanî Yevm-i mübeccelesine*" tesadüf eden 30 Aralık 1913 gününde okulların tatil edilmesini talep ettiler. Akabinde Darülfünun öğrencileri ve Türk Ocağı mensubu öğrencilerin geniş katılımıyla ilk bayram kutlaması yapılmıştır. "İstiklal-i Osmanî Günü'nün" de diğer bayramlar gibi her sene kutlanması, bir vatanseverlik örneği olarak kabul edilmiştir. O günlerde milli tarihe ve benliğe sahip çıkmak açısından bu bayrama özel bir önem atfedilmiştir. I. Dünya Savaşı sürecinde de bu iki bayram milli duyguların önemli bir nişanesi olarak

[10] *Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi (MMZC)*, Devre: 1, Cilt: 1, İçtima Senesi: 1 İçtima: 16, 8 Kânunusani 1909, s. 285.
[11] *MMZC*, D: 1, C: 1, İS: 1, İ: 18, 13 Kânunusani 1909, s. 320; İsmail Kandil, T*ürk Basınında Osmanlı Bağımsızlık Günü Kutlamaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 16.
[12] *Tasvir-i Efkâr*, 24 Temmuz 1909.
[13] *MMZC*, D: 1, C: 1, İS: 1, İ: 106, 22 Haziran 1909, s. 175; Bolat, *a.g.t.*, s. 26-28.

Vakanüvis

kutlanmaya devam etmiştir. İstanbul işgal edildiğinde ise her iki bayram, ancak işgal edilmeyen yerlerde kutlanabilmiştir.[14]

II. Meşrutiyet devrinde bu bayramlardan hariç kutlamalarda yapılmıştır. 2 Mayıs 1916'da tertip edilen "Çocuk Bayramı" bu yönde kutlanan ilk çocuk bayramıdır. Ayrıca 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'na ilham veren "İdman Bayramı" da yine bu dönemde ortaya çıkmıştır. 29 Nisan 1916'da Selim Sırrı (Tarcan) Bey'in teşebbüsü ile Kadıköy'de bulunan İttihad Spor Kulübü'nün sahasında ilk İdman Bayramı kutlanmıştır. Bayramda, Türkçeye uyarlanan İsveçli Felix Karling'in bestesi olan "Şakıyan Üç Genç Kız" marşı Türkçeye tercüme edilerek "Gençlik Marşı" adıyla okunmuştur. Ayrıca çeşitli spor müsabakaları tertip edilmiş ve törende bir de resmigeçit yapılmıştır. Bu milli bayramlardan başka, resmi bayram olarak kutlanmayan fakat işçi hareketlerinin artması sebebiyle gündeme gelen "Amele Bayramı" da (1908) mevcuttur. Bu bayram birkaç kez Selanik'te kutlanmıştır.[15]

Milli Mücadele Dönemi'nde de bir takım milli bayramlar kutlanmıştır. Mustafa Kemal 22 Temmuz 1919'da Erzurum Müdafaa-i Hukuk Milliye Cemiyeti başkanlığına gönderdiği mektupta 10 Temmuz bayramını kutlamıştır. 23 Nisan 1920'de meclis açıldıktan sonra ise valilik ve kumandanlara telgraf göndererek bu milli bayramın kutlanmasını istemiştir. 1921 ve 1922'de de basın vasıtasıyla yine bu bayram kutlanmıştır. Saltanatın kaldırılması ve Cumhuriyetin ilan edilmesine rağmen 1935'e kadar bu bayram "İyd-i Milli" adıyla kutlanmıştır.[16] 27 Mayıs 1935 tarihinde kabul edilen "Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun" ile millî bayram olarak kutlaması yürürlükten kaldırılmıştır.[17] Yine bu yıllarda Milli Mücadele döneminde 1920-21-22 yıllarında 1 Mayıs günleri İstanbul'da "Amele Bayramı" kutlanmıştır.[18]

Saltanatın kaldırıldığı 1 Kasım günü de bayram günü olarak belirlenen bir diğer gündür. Cumhuriyetin ilanından kısa bir süre önce 24 Ekim 1923'te toplanan meclis, bu günü "Hâkimiyet-i Milliye Bayramı" adıyla bayramlaştırmıştır. Saltanatın ilgası gecesinin, 12 Rabiulevvel'e yani

[14] Kandil, *a.g.t.*, s. 45-46.
[15] Bolat, *a.g.t.*, s. 31-33.
[16] Bolat, *a.g.t.*, s. 34-36.
[17] *Resmi Gazete*, 27 Mayıs 1935, s. 5262.
[18] Bolat, *a.g.t.*, s. 38.

Mevlid Kandili'ne denk gelmesinden dolayı 1-2 Kasım 1922'de millî bayram olarak kabul edilmiş ve 24 Ekim 1923'te de kanunlaşmıştır.[19] Hâkimiyeti Millîye Bayramı olarak anılan bu gün ülke genelindeki ilk ve tek resmî kutlaması 12 Ekim 1924'te gerçekleştirilmiştir. Daha sonra 18 Nisan 1925 tarihinde, 29 Ekim'in Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi millî bayramı olarak kabulünden sonra Hâkimiyet-i Milliye Bayramı herhangi bir resmî merasimi yapılmayan sade bir bayram ve resmî bir tatil günü haline gelmiştir.[20] Bu bayram da 27 Mayıs 1935'te çıkarılan "Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun" ile kaldırılmıştır.[21]

Görüldüğü üzere ortaya çıkan milli bayramlar bir şekilde, form ya da isim değiştirerek Cumhuriyet döneminde de devam etmiştir. Tarık Zafer Tunaya "II. Meşrutiyet dönemi, Cumhuriyet döneminin laboratuvarıdır" tespitinde bulunurken, bu bağlantılar kendisini kanıtlar niteliktedir. Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere Cumhuriyetin kurucu kadrolarının kahır ekseriyetinin İttihat ve Terakki kökenli olması ya da bu döneme şahit olmaları bu durumun teyidi için kâfidir.[22]

Cumhuriyet Bayramı'nın İlanı ve İlk Kutlamaları

Şimdiye kadar görüldüğü üzere bayramların işleniş ve kabul usullerinde dönemin koşulları ve yönetimlerin temel ideolojilerinin belirleyici olduğu alınan karar ve kutlamalardan açık şekilde anlaşılmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti için de benzer bir yaklaşımdan söz etmek mümkündür. Bu dönemin temel belirleyici unsuru olan Cumhuriyet ideolojisinin yanı sıra Milli Mücadele Dönemi'nin anlamlı günleri, bayramların teşkil edilmesinde önemli ilhan kaynağı olmuştur. Kurtuluş mücadelesinin kritik günlerine tekabül eden bayram kutlamalarının organize edilmesi, bu döneme verilen önemin açık bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Zira günümüze değin gelen 29 Ekim dışında bayram olarak tayin edilen 23 Nisan, 19 Mayıs ve 30

[19] *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi(TBMMZC),* D: 2, C: 3, İ: 41, 24 Teşrinievvel 1923, s. 14-16.

[20] Nezahat Belen, "Saltanatın İlgasının Bayram İlan Edilmesi: "Hâkimiyet Bayramı/Hâkimiyeti Milliye Bayramı ve Kutlamaları (1 Kasım 1922/12 Rebiülevvel 1338-24 Haziran 1934)", *Tarih ve Günce*, 13 (2023), s. 179.

[21] *TBMMZC*, D: 5, C: 3, İ: 31, 27 Mayıs 1935, s. 304-305.

[22] Sina Akşin, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980*, 1, İstanbul, 1997, s. 63-64.

Ağustos günleri Milli Mücadele'nin kritik günlerine karşılık gelmektedir. Yeni yönetim tarafından bayram olarak kabul edilen 23 Nisan 1920 tarihi, milli iradenin tecelligahı olan TBMM'nin açıldığı gündür. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a çıktığı gün olan 19 Mayıs ise Gençlik ve Spor Bayramı, yine Milli Mücadele tarihinin önemli sembol tarihlerinden birisi olan 30 Ağustos ise Zafer Bayramı olarak kabul edilmiştir.[23]

Cumhuriyet rejimi ilanının bayram olarak kabul edilmesi için atılan ilk adım 26 Ekim 1924 tarihinde çıkarılan *"Cumhuriyetin tarih-i ilanı olan 29 Teşrinievvelin merasim-i mahsusa ile tes'idi hakkında"*ki kararnameyle atılmıştır. Bu kanunla birlikte devlet marifetiyle bir dizi merasim tertip edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı da 27 Ekim'de bir bildiri yayınlayarak Gazi Mustafa Kemal'in o günkü programını ilan etmiştir. Buna göre protokol sırasına göre devlet erkânı ve en son halktan arzu buyuran zevat TBMM'deki makamında kendisini tebrike gelebilecekti. Hâkimiyet-i Milliye gazetesi de 29 Ekim 1924 Çarşamba günü Ankara'da yapılan törenleri geniş bir biçimde vermiştir.[24] Ülkenin hemen hemen tüm gazeteleri de 29 Ekim etkinliklere geniş yer ayırarak, Cumhuriyetin ilanının birinci yıldönümü merasimleri kamuoyunun dikkatine sunulmuştur.

29 Ekim gününün bayram ilan edilmesi ise 1925 yılında vuku bulmuştur. Egemenliğin millileşmesinin en önemli göstergesi olan Cumhuriyet'in kutlanması gerektiği düşüncesiyle Başvekil Ali Fethi (Okyar) Bey, 8 Şubat 1925 tarihine meclise bir kanun teklifi sunarak, 29 Ekim gününün bayram olarak kabul edilmesini teklif etmiştir.[25] Teklif metninde: *"Medeni ülkelerden her biri kendisi için milli bayram olmak üzere tek bir gün kabul etmiştir. Her millet, bu şekilde belirlediği günü resmi özel gün sayarak, yalnız o günü gerek ülke içinde gerekse dış temsilciliklerde milli törenle icra ederler. Örneğin Fransa'nın özel günü 14 Temmuza, Amerika'nın ise 24 Temmuza rastlar. Türkiye Cumhuriyeti için de özel bir gün tayin etmek gerekmektedir. O gün ise Cumhuriyetin ilan edildiği 29 Ekim'den başka bir gün olmamalıdır"* ifadeleriyle 29 Ekim'in Türkiye Cumhuriyeti'nin bayram günü olarak kabul edilmesini

[23] Bolat, *a.g.t.*, s. 44-45.
[24] *Hâkimiyet-i Milliye*, 31 Ekim 1924.
[25] *Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA),* 30.18.1.1./12.75.6.

belirtmiştir.[26] 19 Nisan 1925 tarihli Meclis oturumunda ilgili teklif kabul edilmiş ve 23 Nisan 1925'de Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Böylece Cumhuriyet'in ilanı bir merasim olmaktan resmi bir bayram hüviyetine kavuşmuştur. Cumhuriyet Bayramı 29 Ekim 1925'den itibaren, memleketin her köşesinde ve yurtdışındaki temsilciliklerde törenlerle resmi bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır.[27]

29 Ekim gününün resmi bayram ilan edilmesine binaen 1925 yılı kutlama hazırlıkları tüm yurtta olağanüstü bir olaya dönüşmüştü. Öyle ki sadece gündüz değil gece için de programlar hazırlanmıştır. Bütün camilerin aydınlatılması için ampul ve zeytinyağı tedarik edilmiş, gece düzenlenecek fener alayının güzergâhları belirlenmiş ve havai fişek dahi temin edilmişti. Bayram, Cumartesi günü olduğu için tüm dükkânlar kapalı olacaktı. Gündüz askerler ve öğrenciler Sultanahmet'ten Taksim Meydanı'na yürüyüş yapacak ve gece Fatih'ten Beyazıt Meydanı'na kadar fener alayı yürüyecekti. Ankara'da da bir dizi kutlama ve merasim gerçekleştirilmiştir. Kara ve deniz kuvvetlerine mensup askerlerin yanı sıra, öğrenciler ve meslek birliklerinin bulunduğu kortej, meclisin etrafında toplanınca üzerlerine uçaklardan çiçekler atılmış, gece de fener alayı tertip edilmişti.[28]

1925 yılındaki kutlamalarla kazanılan tecrübelerle 1926 yılında daha geniş kapsamlı ve düzenli kutlamalar planlandı. Tecrübeli askerlerin terhis ve izinleri bayramdan sonraya ertelendi. Böylece daha şaşaalı törenler yapıldı. İstanbul'da boğazdan geçen gemiler kutlamalara sirenlerle eşlik ederken, Hükümet Konağı'nda düzenlenen balo sabaha karşı saat 04.00'a kadar sürmüştür. Üsküdar'da halka konser verilirken, Ankara'da da coşkulu kutlamalar yapılmış, Türk Ocağı'nın tertip ettiği ve Atatürk'ün de katıldığı balo sabah saat 07.00'a kadar sürmüştür.[29]

Bu dönemdeki Cumhuriyet Bayramı kutlamalarının ortak birçok ritüeli ve töreni vardı. Bunlardan dört tanesi değişmez ve temel

[26] *TBMMZC*, D: 2, C: 18, İ: 106, 19 Nisan 1925, s. 156.
[27] *Resmi Gazete*, 23 Nisan 1924, s. 129.
[28] Cafer Ulu, "Atatürk Döneminde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları: İstanbul ve Ankara Örneği (1925-1938)", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 208, İstanbul, 2014, s. 252-254.
[29] *Hâkimiyet-i Milliye*, 31 Ekim 1926.

Vakanüvis

nitelikteydi; devlet erkânının düzenlediği resmikabul töreni, resmigeçit töreni, gece düzenlenen fener alayı ve Cumhuriyet balosu. Her yere asılan Türk bayrakları ve gazetelerin bastığı Gazi Mustafa Kemal'e ait resimlerinin yanı sıra Cumhuriyetin kazandığı zaferleri temsil eden "Zafer Perisi" resmi de vazgeçilmezler arasındaydı. Elinde defne ağacı yaprağı bulunan, vücuduna bayrak sarılmış, bir omuzu açık ve başında ay yıldızlı taç bulunan bir genç kız resmi "Cumhuriyet Timsali" olarak addedilip gazetelerin ilk sayfalarına basılırdı.[30] Daha sonraki yıllarda yapılan kutlamalar aşağı yukarı bu şekilde vuku bulmuştur. Zamanla bu kutlamalara yabancı misyonlar da tebrikleriyle iştirak etmişlerdir.

1933 yılı Cumhuriyetin Onuncu Yılı olduğu için bu yılki kutlamalara ayrı bir önem atfediliyordu. Alışılagelmiş kutlamaların üzerinde, farklı bir şeyler yapılmalıydı. On yılda kat edilen mesafe, genç cumhuriyet idaresinin memleketi nasıl şahlandırdığı dost, düşman herkese gösterilmeliydi. Bu sebeple hazırlıklar aylarca önceden başladı. CHF Kâtibi Umumiliği tarafından Onuncu Yıl Kutlamaları için yapılacaklara ilişkin olarak 19 maddeden oluşan oldukça detaylı bir plan hazırlatılıp bütün parti örgütlerine yollanmıştır.[31] Ayrıca Bolu Mebusu Hasan Cemil Bey, Denizli Mebusu Necip Ali Bey, Giresun Mebusu Hakkı Tarık Bey, Muş Mebusu Hasan Reşit Bey tarafından hazırlanan ve 12 maddeden oluşan bir kanun 11 Haziran 1933'de kabul edilmiştir. 2305 sayılı *"Cumhuriyet İlanının Onuncu Yıl Dönümünü Kutlama Kanunu"* 26 Haziran 1933'te, 2437 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.[32] Recep Peker'in riyasetinde bir "10. Cumhuriyet Bayramı Kutlama Yüksek Komisyonu Reisliği" kurulup her merkezde yerel komisyonlar teşkil edilmiş, ayrıca kutlamalar için ayrı bir bütçe de tahsis edilmiştir.[33] Onuncu Yıl pulları basılıp, tekel ürünlerine dahi bayramla ilgili resim ve yazılar konulmuştur.[34]

[30] Saniye Vatandaş-Mehmet Güven Avcı-Celalettin Vatandaş, "Türkiye'de Cumhuriyet'in 10. Yıl Kutlamaları", *Humanıtas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı), 2024, s. 240-241.
[31] Doğaner, *a.g.m*., s. 122.
[32] *Resmi Gazete*, 26 Haziran 1933, s. 1.
[33] Resül Narin, "Türkiye'de Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Kutlamaları: Adapazarı Örneği", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi, 8 (1)*, (Mart 2023), s. 728.
[34] Ulu, *a.g.m.,* s. 264-265.

Onuncu Yıl'da çok geniş çaplı katılımların sağlanması hedefleniyordu. Bu amaçla tüm kutlamalar detaylı bir biçimde planlanmıştır. Bu amaçla Kutlama Yüksek Komisyonuna bağlı olarak "Merasim Komitesi, Sergi ve Dekorasyon Komitesi, Radyo Komitesi, Yayın Komitesi, Konferans ve İrşat Komitesi, Temsil Komitesi" adlarını taşıyan altı ayrı komite kurulmuştur. En az bir buçuk milyon insanın katılımına yönelik gösteri ve konferanslar planlanmıştır. Bu seneki kutlamalarda Yüksek Komisyona bağlı çalışan "Konferans ve İrşat Komitesi" bir dizi konferanslar düzenlemiştir. "Türk Devletçiliği", "Kanun Menbaaları ve Laiklik", "İstiklâl ve Milletin Bekası", "İnkılâpçılığımız" ve "Büyük Değişikliğin İnanç Kaynağı (İnkılabın İlmihali)" adlı konferansların içinde sonuncusunun adı ve içeriği dönemin ruhunu yansıtması açısından önemlidir.[35] "Büyük Değişikliğin İnanç Kaynağı (İnkılabın İlmihali)" adlı konferans metninin son kısmında, yapılan inkılapların ilmihalinin özü olması bakımından altı madde şu şekilde sıralanır.

"İnanışlarımızı bir defa daha sıralayalım, dil ile ikrar ve kalp ile tasdik edelim;

1. *Cumhuriyete inanıyoruz. Kayıtsız ve şartsız hâkimiyet milletindir.*
2. *Milliyete inanıyoruz: En geniş ve kucaklayıcı camia şuuru milliyet şuurudur.*
3. *Halka inanıyoruz: ayırt etmeksizin, halk içinde herkes lazımdır.*
4. *Devlete inanıyoruz: Devlet hepimizden üstün ve hepimizin bütünüdür.*
5. *Laikiz, görüşte bilgiye, gidişte ülküye inanıyoruz.*
6. *İnkılâba inanıyoruz: Büyük değişikliğin işleyicileri bizleriz".*[36]

Onuncu Yılın önemine binaen bu yıl için özel bir "Onuncu Yıl Marşı" yazılması kararlaştırıldı. Faruk Nafiz Çamlıbel ve Behçet Kemal Çağlar'ın yazdığı iki ayrı şiirin beğenilen kısımları birleştirilerek marşın sözleri vücuda getirildi. Akabinde yapılan beste yarışmasını Cemal Reşit Rey kazandı. Bugün halen şevkle okunan "Onuncu Yıl Marşı" çok beğenildi. Yüksek Komisyonun talimatıyla bu marşın, her çocuk ve memur tarafından kısa sürede ezberlenmesi ve toplu gösterilerden önce ve

[35] Bolat, *a.g.t.,* s. 102, 109.
[36] *BCA*, 490.1.0.0./1150.36.1.

Vakanüvis

sonra seyircilerle birlikte yüksek sesle okunarak halk tarafından benimsenmesinin sağlanması talimatı verildi.[37]

2305 sayılı kanuna göre Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, önceki yıllardan farklı olarak 29-30-31 Ekim 1933 tarihlerini kapsayacak şekilde üç gün olacaktı. Birçok yerde kent meydanlarına "Cumhuriyet Meydanı" adı verildi. Kutlamayı organize eden Yüksek Komisyonun emriyle kutlamalar için bir "Rehber Kitap" ve 200 bin adet broşür basılmıştır.[38] Her yerde tiyatro, konser, sinema gösterimi ve konferanslar tertip edildi. Radyolar cumhuriyetle ilgili yayınlar yaptı ve bayram boyunca her yerde iş yerleri kapatıldı. Ayrıca tüm bu uygulamalar "Köy Kutlama Programı" dâhilinde mümkün mertebe köylerde de tatbik edildi.[39] Bu kutlamalarda halkın katılımını temin etmek, coşkusunu ve hissiyatını paylaşmasını sağlamak amacıyla CHF teşkilatları her merkeze en fazla on tane olmak şartıyla "Halk Kürsüleri" kurdu. Gün boyu açık olan bu kürsülere gelen 18 yaşını doldurmuş her vatandaş söz hakkı alabilecek ve en fazla bir saat olmak şartıyla Cumhuriyet ve istiklal gibi konularda duygularını ifade edebilecekti.[40]

1933'de, Cumhuriyetin Onuncu Yılı'nda halka yeni umutlar ve başlangıçlar aşılamak isteyen hükümet, Afyon Milletvekili Ali (Çetinkaya) Bey, hazırladığı 17 maddeden oluşan bir af kanunu teklifini 26 Ekim 1933 tarihinde Meclis Genel Kurulu'na sundu. Bu kanunla 1933 yılından önce işlenen suçlarla ilgili bir takım af ve ceza indirimleri çıkarıldı.[41] Bu kutlamalarla Türk halkının cumhuriyete ve değerlerine sahip çıkması telkin edildiği gibi tüm dünyaya, yeni devletin bu süre zarfında ne kadar yol aldığı gösterilmeliydi. Bu amaçla bütün önemli batı başkentlerinde de kutlama programları tertip edilip, devlet başkanlıkları seviyesinde katılım temin edilmek istenmiştir. Daha sonra batı gazetelerinin bu kutlamalarla ilgili övgü yazıları tercüme edilerek ulusal basında yayınlanmak suretiyle bu gurur Türk halkıyla paylaşılmıştır.[42]

---

[37] Vatandaş vd., *a.g.m.,* s. 246.
[38] *BCA*, 490.1.0.0./1150.36.1.
[39] Vatandaş vd., *a.g.m*., s. 246.
[40] Doğaner, *a.g.m*., s. 131-132.
[41] Vatandaş vd., *a.g.m*., s. 246-247.
[42] Doğaner, *a.g.m*., s. 133-134.

Vakanüvis

Bayram kutlamaları kapsamında Gazi Mustafa Kemal Paşa TBMM'ye gittikten sonra Ankara'daki tören alanına gelmiş ve burada meşhur "Onuncu Yıl Nutku"nu halka okumuştur. Resmigeçitten sonra Cumhuriyet Balosu tertip edilmiştir.[43] Bu şekilde daha çok teferruat verilebilecek kutlamalar icra edilerek Cumhuriyetin Onuncu Yılı kutlanmıştır. Bu yönüyle 1933 senesi o güne dek müstesna bir yıl olmuştur.

Onuncu Yıl Kutlamaları tüm yurtta ve devlet yönetiminde önemli bir tecrübenin ürünü olmuştur. Daha sonraki yıllarda bu uygulama ve buna dair kanunlar geliştirilmeye devam etmiştir. 21 Eylül 1934 tarihinde CHF Kâtip-i Umumiliği imzasıyla Onuncu Yıl için üç günlük Cumhuriyet Bayramı kutlamaları isminde bir genelge kaleme alınmıştır. Bu iş için partinin her teşkilatına düşen vazifelerin umumi çizgileri belirlenmiştir. Bu amaçla İstanbul Devlet Matbaası tarafından basılan "1934 yılı Cumhuriyet Bayramı Kutlaması" ve "1934 Cumhuriyetin İlanı yıldönümünde İstifade Edilecek Halk Kürsüleri Talimatı" başlıklarını taşıyan iki adet yönerge parti örgütlerine dağıtılmıştır.[44] Bu talimatnamelerde devlet ve parti görevlilerinin, askerlerin, öğrencilerin, basının ve halkın yapacakları etraflıca tarif edilmektedir.[45]

Cumhuriyet Bayramı en büyük bayram olduğu için ayrı bir ehemmiyetle kutlanmaktaydı. CHP parti yönetimi her yıl Cumhuriyet kutlamaları geldiğinde bir talimatname çıkararak bunu tüm teşkilatlarına gönderiyordu. Örneğin; 26 Aralık 1936 tarihinde CHP Genel sekreterliği tarafından Cumhuriyet Bayramı'nın icra şeklini gösteren bir tamim çıkarılmıştır. Dâhiliye Vekâleti ve CHP Genel Sekreter Vekili ve Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan'ın imzasını taşıyan bu tamim, tüm valiliklere ve CHP başkanlığına yönelik çıkarılmış, tamimin birer örneği daha küçük ölçekteki her CHP örgütüne de posta yolu ile gönderilmiştir.[46] Bayram kutlamaları sona erdikten sonra ise kutlamaların nasıl geçtiğiyle ilgili her teşkilat biriminden Ankara'daki genel merkeze gönderilmek üzere raporlar hazırlanmaktaydı.[47]

[43] Ulu, *a.g.m.,* s. 268-269.
[44] *BCA,* 490.1.0.0./2.9.12., Lef: 5.
[45] *BCA,* 490.1.0.0./14.73.4.
[46] *BCA*, 490.1.0.0./3.13.26.
[47] *BCA*, 490.1.0.0./17.88.4.

Vakanüvis

Böylelikle kutlamalara dair hazırlıklar ve icra ediliş şekilleri belirli bir düzene kavuşturulmuştur.

İzmit'te Cumhuriyet Bayramı Onuncu Yıl Kutlamaları İçin Hazırlık

Yeni devletin kurulmasıyla birlikte yönetim şeklinin cumhuriyet olarak belirlenmesi, kültürel gelişime dair sorunları ortadan kaldırmıyordu. Yüzyıllardır süregelen monark yönetim anlayışının yerine yeni rejimin faziletlerinin halk tarafından anlaşılması elzemdi. Zira demokratik yaşam koşullarının geliştirilmesi için ayrıca bir halk mesaisine ihtiyaç duyulmaktaydı. Bu sebeple cumhuriyet rejiminin ilanından itibaren bu fikrin halk nezdinde de anlaşılması ve kabul edilmesi amacıyla yerel ve ulusal çapta birçok siyasi ve kültürel çalışmalar yürütülmüştür. Bu faaliyetlerin ana merkezi olan Cumhuriyet Halk Fırkası kurultaylarında, özellikle parti nizamnameleri yazılırken inkılap hareketlerinin milli benliğe sindirilmesinin gerekliliği daima vurgulanmıştır. On yıl boyunca tüm toplum tarafından benimsenmesi için sayısız kültür oluşturma eylemi icra edilmiştir.

Bu sebeple inkılap hareketlerinin ve milli benliğin oluşma sürecinin destekleyicisi durumunda bulunan milli bayram olgusu son derece büyük önem arz etmekteydi. Ancak bu olgunun daima istenilen seviyede bir kültür oluşturma eylemi olarak başarıya ulaşmadığı ya da istenilen seviyede sonuçlar vermediğinin sayısız örnekleri mevcuttur. Milli kültür oluşturma süreci, Cumhuriyet Dönemi'nde muhtelif yöntem ve araçlarla denenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında özellikle taşra bölgelerinde zorlu kültür oluşturma eylemi için büyük çabalar sarf edilmiştir. Bu çabanın yerine getirilmesinde ise Halkevleri önemli roller üstlenmiştir. Özellikle Cumhuriyet Bayramı ve bu gibi milli günlerin kutlama organizasyonların tertip edilmesi için sivil oluşumlar, kuruluşundan itibaren Halkevleri tarafından organize edilmiştir.

Milli bayramların tek elden ve organize bir şekilde yürütülmesi için ise Halkevleri atılımı, cumhuriyet rejiminin kültürel alanda atılımlarının yeni simgesi halini alacaktır. 19 Şubat 1932'de Ankara'daki ilk Halkevi'nin açılışını Samsun, Eskişehir, Denizli, Van, Aydın, Çanakkale, Bursa ve İstanbul'daki açılışlar takip etmiştir.[48] Halkevleri'nin şehir

[48] Oğuz Temizhan, *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, s. 30.

Vakanüvis

merkezindeki teşkilatlanmalarına ek olarak kırsal kesimlerinde bu kapsam içerisine alınması düşüncesiyle "Halkodaları"nın kurulması kararlaştırılmıştır.[49]

İzmit Halkevi memleket genelinde ilk açılan şubelerden biri olarak, Müze ve Sergi Şubesi hariç, diğer sekiz şubesi ile birlikte 24 Haziran 1932 tarihinde açılmıştır. Kendi binası olmadığı için ilk dönemlerde sırasıyla CHF binası, burası da yetersiz kalınca Necatibey Okulu kullanılmıştır.[50] Necatibey Okulu'nun Halkevine tahsisinden sonra İzmit Halkevi kendi binasına kavuşana kadar bütün temsil, konferans ve balo gibi etkinlikler Necatibey Okulu Halkevi salonunda yapılmıştır. Yine Halkevine ait bir spor salonu olmadığı için sportif çalışmalar İdman Yurdu'na ait olan spor salonunda yapılmıştır.[51]

Onuncu Yıl Kutlamaları içinde henüz yeni kurulmuş olsa da İzmit Halkevi kendisine düşen ana sorumlulukları olağanca yerine getirmiştir. Bu organizasyonlardaki aktif rolü sonraki yıllara önemli bir tecrübe kaynağı olmuştur. Onuncu Yıl Kutlamaları'nda ana rolü üstlenen kurumlardan bir diğeri ise Kocaeli Valiliği olmuştur. Halkevleri'nin yeni kurulmuş olması ve teşkilatının henüz tamamlanmaması sebebiyle bu organizasyonların hazırlık ve icra edilmesi sürecinde valilik etkin bir rol almıştır. Ayrıca CHF parti teşkilatı da bu kutlamalarda öncü kurumlardan biri olarak görev almıştır. Teşkil edilen komisyonlarla bu sürecin paydaşları titizlikle belirlenmiştir.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu ve rejiminin ilan edildiği tarihin Onuncu Yıl Kutlamaları'nın tekabül ettiği 1933 yılı, bayram organizasyonu ve çalışmaları açısından önceki dönemlere nazaran doruk noktasını teşkil etmektedir. Yeni devletin kurulması ile "milli bayram" kavramının farklı bir boyut kazandığı, buna dair uygulama ve kutlama içeriklerinin kanunlar ve yönetmeliklerle güvence altına alındığından söz edilmişti. 1933 yılı kutlamaları da yeni yönetmelik ve

---

[49] *CHP Halkodası Talimatnamesi*, Ankara, 1939.

[50] Kenan Olgun, "İzmit (Kocaeli) Halkevi Temsil Şubesinin Çalışmaları (1932-1951)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,* 26 (78), Ankara, 2010, s. 512; Ahmet Akter, "Kocaeli'nde Halkevleri ve Halkodalarının Kurulması", *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa Sempozyumu*, 3, Kocaeli, 2016, s. 5.

[51] Berna Kaya, *Bir Halk Eğitimi Kurumu Olarak İzmit Halkevi (1932-1951),* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2008, s. 39.

Vakanüvis

kanunlar çerçevesinde olabilecek en iyi haliyle kutlanması, devlet için büyük önem arz etmekteydi. Bu doğrultuda yapılacak hazırlıklar için vilayet merkezlerine talimatlar gönderilerek, hazırlık sürecinin layıkıyla tamamlanmasına dikkat çekilmiştir. Ayrıca Yüksek Komisyon'un emriyle kutlamalar için bir "Rehber Kitap" ve iki yüz bin adet broşür basılmıştır.[52]

Onuncu Yıl Kutlamaları tüm memlekette olduğu gibi Kocaeli şehrinde de coşku ile kutlanması için gerekli hazırlıkların sorumluluğu Kocaeli Valisi Eşref Bey'e verilmiştir. Bu hazırlıkların özenle yapılabilmesi için ise Yüksek Komite isminde bir heyet teşkil edilmiş, merkezden gelen talimatlar doğrultusunda kapsamlı bir program hazırlanmıştır. Bu program dâhilinde vatandaşlara Onuncu Yıl Marşı ezberletilecek ve kutlamalarda hep birlikte bu marşın söylenmesi sağlanacaktı. Özellikle cumhuriyet rejiminin faziletlerini anlatan nutuklar ve konferanslarla vatandaşların bilgilendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca muhtelif spor etkinlikleri düzenlenecek ve vatandaşların bunlara iştiraki konusunda büyük özen gösterilecektir. Cumhuriyet Bayramı kutlama alanları genişletilecek, denizde de gece eğlenceleri tertip edilerek; sokaklar ile çarşılar, her taraf süslenerek ve donatılacaktır. Tüm bunların yanında Kocaeli vilayeti dâhilinde mamul yerli mallardan büyük bir sergi törenler esnasında kurulacaktır. Bilhassa Halkevi tarafından verilecek temsillerin başarılı bir şekilde icra edilmesine azami derecede dikkat edilecekti. Bunun için memleketin bütün münevverlerine muhtelif vazifeler pay edilirken, basın konusunda özel bir hassasiyet geliştirilmiştir.[53] Bu konunun önemine binaen Yüksek Komite neşriyat kolunun kuvvetli olmasına dikkat etmiştir. Bu faaliyetin en doğru şekilde yürütülmesi için de Cevdet Yakup, ticaret odası başkâtibi Ali Galip ve İzmit Halkevi Başkanı Rıfat Yüce'de neşriyat alanında görevlendirilmiştir. Ayrıca Rıfat Yüce mevcut Halkevi başkanlığı sorumluluğu ile Halkevi'ne düşen hazırlık çalışmalarında da aktif bir rol üstlenmiştir.[54]

Tören ve etkinliklerin hazırlık çalışmaları ekim ayının ilk günlerinden itibaren tertiplenmiş, bu provalara katılımın azami seviyelerde olmasına dikkat edilmiştir. Halkevindeki törenlerin renkli geçebilmesi için şenliklen ön plana alınırken, bina ve caddelerin süslenmesine de ayrıca

[52] *BCA*, 490.1.0.0./1150.36.1.
[53] *Vakit*, 16 Ekim 1933.
[54] Rıdvan Şükür, *Cumhuriyet Bayramlarında İzmit*, Ankara, 2021, s. 8.

Vakanüvis

önem verilmiştir. Görsel planlamanın aksamaması için bayrak, ampul ve fenerler vilayet merkezlerine gönderilmiş, buradan da en ücra yerlere kadar ulaştırılmıştır.[55]

İzmit'te Cumhuriyet Bayramı hazırlıkları tüm hızıyla devam ederken, önceki senelerde kent merkezine üç dört adet tak kurulurken bu yılki kutlamalarda kurulacak tak sayısı erken bir tarihte on beşi bulmuştu. Kent merkezindeki kutlama törenlerinde herkesin evine iki bayrak ve fener asılması kararlaştırılırken, yine köylerde de evler ve ağaçlar benzer şekilde süslenecekti. Bu sorumluluğu üzerine alan Halkevi temsilcileri, merkeze yakın köylerin de şehirdeki etkinliklere katılmasını organize edecekti. Ayrıca şehrin aydınlatılması ve olası elektrik sorunlarının önüne geçmek için yeni dinamolar vilayete getirilmiştir. Fiziki hazırlıkların yanı sıra Halkevi Spor ve Temsil şubeleri kutlamalarda coşkulu gösteriler tertip edeceklerdi. İzmit futbol takımları İstanbul bölge takımlarıyla özel maçlar düzenleyeceklerdi. Bununla birlikte Heykeltıraş Nejat (Sirel) Bey tarafından yapılan İzmit Gazi Heykeli ve Çene suyu membaının açılışları da kutlama günü için tasarlanan etkinliklerdendi.[56]

Kamuoyunun aydınlatılması ve yönlendirilmesi için büyük önem arz eden neşriyat kolu da önemli çalışmalara imza atmaktaydı. Özellikle Onuncu Yıl Kutlamaları için İzmit'te yayın yapan Türk Yolu gazetesi büyük emekler sarf etmiştir. Cumhuriyet rejiminin özellikleri üzerinde durulan gazetede, Rıfat Yüce ve Cevdet Yakup Baykal önemli yazılar kaleme almışlardır. Bu isimler baştan sona bu kutlamalardaki aktif rolleriyle İzmit kutlamalarındaki ana sorumluluğu üstlenen kişiler arasında yer almışlardır. Gazetede yer alan köşe yazıları haricinde vatandaşların kutlamalardaki bilincini arttırmak için son yıllarda yapılan kutlamalara dair önemli örnekleri gazete sütunlarına taşımaktaydılar.[57] Neşriyat alanında söz edilmesi gereken hususlardan birisi de ulusal basının buradaki çalışmalara yakından ilgi göstermesiydi. Dipnotlardaki gazete atıflarına da dikkat edildiğinde İstanbul basının buradaki çalışmaları yakından takip ettiği anlaşılacaktır.

[55] *Milliyet*, 10 Ekim 1933.
[56] *Vakit*, 16 Ekim 1933.
[57] Şükür, *a.g.e.*, s. 9.

Vakanüvis

17 Ekim tarihli Milliyet gazetesinde Cevdet Yakup Baykal'ın buraya göndermiş olduğu yazıda aktardığı bilgilere göre Cumhuriyet Bayramı hazırlıkları şehrin cehresini değiştiriyor, kentin daha renkli bir hal almasını sağlıyordu. Vatandaşlar ellerinde bayrak, fener, kandil, çeşit çeşit ampullerle sokaklarda cumhuriyet için tezahüratta bulunuyorlardı. Hazırlıklar içerisinde dikkati en çok çeken nokta ise kurulan Cumhuriyet taklarıydı. Vatandaşlar bu takları gördükçe heyecana kapılıyor, bayram gününün biran önce gelmesini arzu ediyorlardı. Bu sayede kentte Cumhuriyet Bayramı hazırlıkları ve heyecanı daima sıcak kalıyordu. Ayrıca gazetede vatandaşların bayrak ve kandil alımında dikkat etmelerini, beş bayrağın beş kuruş, kandilin ise yüz para olduğu uyarısı yapılıyordu. Nizami olmayan bayrakların ise tercih edilmemesi gerekliliği vurgulanıyordu.[58]

Kentin Cumhuriyet Bayramı hazırlıkları kapsamında ilgi odağındaki ana konularından biri de Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın heykeli olmuştur. Nejat (Sirel) Bey tarafından yapılan heykelin yerine konulmasıyla kısa sürede çevre düzenlemesi yapılmış, bulunduğu alana da Cumhuriyet Meydanı ismi verilmiştir. Vali Eşref Bey tarafından Cumhuriyet Bayramı günü açılacak heykelin ön cephesine Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın 1339(1923) tarihinde İzmit şehrindeki tarihi nutkundan bir alıntı eklenmiştir. *"…Ölmüş zannedilen milletimiz bunca kabiliyet-i hayatiyesini izhar ederek kadınlarıyla, çocuklarıyla, ihtiyarlarıyla el ele vererek cihanda mevcut olduğunu ispat eden harikalar göstermiş olarak Lozan konferansına davet olunmuştur. Lozan'da henüz müspet bir netice yoktur. Millet, misak-ı millinin medlûl-ı hakikisini kuvveti ve süngüsü ile maddeten istihsal etmiştir. Şimdi Lozan'da yapılacak şey Lozan'da maddeten istihsal edilen bu neticeyi usulen ve resmen tespit ve tasdik ettirmekten ibarettir. Bu, netice er, geç istihsal edilecektir. Çünkü hukukumuz gayet meşru ve sarihtir. Bu istihsal etmiş kuvvetimiz de vardır. Kudretimiz de kâfidir. Ordularımız ve ordularımızı vücuda getiren milletimiz kuvvetlidir. Ve bu, milleti yaşatan vatan namütenahi membaı servete maliktir. Bu kuvvetlerin fevkinde bir kuvvetimiz vardır ki, o da idrak edip bilfiil elimizde bulundurduğumuz ve bulunduracağımızı fiile ispat eylediğimiz Hâkimiyet-i millîyemizdir. Hâkimiyet-i millîyemiz için tehlike var mıdır? Dediler. Buna cevaben en kati bir surette derim ki:*

[58] Cevdet Yakup, "İzmitte İmar İşleri", *Milliyet*, 17 Ekim 1933.

Vakanüvis

Hayır, hayır, hayır…" Heykelin sağ cephesindeki sütununda ise *"Cumhuriyetin onuncu yıl dönümü, 29 Birinciteşrin 1933"* ve sol cephesindeki sütunda, İzmit'in kurtuluş tarihini tespit eden şu cümleler yazılıdır: *"İzmit'in kurtuluşu. 28 Haziran 1921"*.[59]

Bu hazırlıkların önemli diğer bir kısmı ise Cumhuriyet marşının öğretilmesi ve kutlama törenlerinde okutulmasıydı. Cumhuriyet marşının öğrenilmesi için başta Kocaeli Valisi Eşref Bey olmak üzere her sınıf memur, cemiyet ve kurum üyeleri büyük çaba göstermişlerdir. Bu hazırlıkların profesyonel çerçevede yürütülmesi adına seçkin üyelerden bando takımı kurularak, bunun için önemli bir ödenek ayrılmıştır.[60] Cumhuriyet Marşı'nın öğrenilmesi talimleri için genel olarak İzmit merkezinde bulunan Orta Mektep ve Necatibey Mektebi Halkevi salonları tercih edilmekteydi. Buralarda memleket bandosu eşliğinde, Orta Mektep musiki muallimi Destina ve muallim Şeref Bey'in hocalıklarıyla halk ve memurlara Cumhuriyet Marşı talim ettirilmektedir. Vatandaşların bu törenlere hazırlanması sadece belirli mekânlarla sınırlı kalmamakla birlikte, okur-yazar ve konu hakkındaki ehil kişilerin bu talimleri azami seviyede yaygınlaştırmalarına da önem verilmekteydi. Nitekim Vali Eşref Bey halk sinemasında bulunan gençlere, bütün kahvehane ve genel toplantı yerlerine gidilerek, vatandaşlara marşı öğretmelerini kendilerinden rica etmiştir.[61]

Onuncu Yıl Marşı'nın etkinlikler için provalarının yanında Necati Bey Mektebi'nde Halkevi üyeleri tarafından üç perdelik "Zafer Yolcuları" isimli bir tiyatro gösterisi için de hummalı bir çalışma yürütülmekteydi. Halkevi üyelerinden Hasan Basri Bey tarafından yazılan bu oyun Milli Mücadele'den başlayarak Cumhuriyet'in onuncu yılında bitmektedir.[62]

Onuncu Yıl Kutlama hazırlıklar içerisinde dikkat edilen önemli hususlardan bir tanesi de konuya dair yazılan metin ve şiirlerde öz Türkçe kullanımı olmuştur. Resmi yazışmalarda sıkça rastlanan bu mesele, merkez ile taşra arasında hassas bir konu mahiyetini almıştır. Nitekim yazarların kullanmış oldukları dil ve üslup konusunda Halkevlerinden yardım alabilmeleri için gerekli çalışmaların takip

[59] *Milliyet*, 22 Ekim 1933.
[60] *BCA*, 490.1.0.0./1042.1006.2.
[61] *Vakit*, 19 Ekim 1933.
[62] Şükür, *a.g.e*., s. 11.

Vakanüvis

edilmesi talimatı verilmiştir. Bu konu hakkında derhal adımlar atılarak vatandaşlara gerekli hassasiyetin gösterilmesi konusunda tavsiyelerde bulunulmuş, özellikle şiirlerin CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen metinlerin öz Türkçeye uygunluğu hakkında daha dikkatli olunması istenmiştir.[63] Dönemin belgelerinde günün ruhunu yansıtan şiirleri ile Seyfi Önen'in gayet üretken bir yerel şair olduğu ön plana çıkmaktadır. Kendisinin özellikle bu alanda faaliyet göstermiş olması hasebiyle uyarıldığı ve bundan sonra da tavsiyelere uygun olarak şiirler yazmaya devam ettiği görülmüştür. Cumhuriyetin Onuncu Yılı için yazdığı şiir özellikle bu döneme dair önem arz eden bir mahiyettedir.

"Cumhuriyet Bayramımız
Cumhuriyet bizim öz bayramımız
Yoluna fedadır daim canımız
Bu yolda kurtuldu öz vatanımız
Cihanın baş tacı bir kahramanız

Vatan aşkıle yanar bütün kalbimiz
Dünyada eşi olmıyan bir milletiz
Zulme karşı koyan bir bizleriz
Tarihin baş tacı asıl milletiz

Durup dinlenmeyiz işte sayımız
Yoluna daima hep fedaiyiz
Cihan gelse de sarsılmaz azmimiz
Tarihin baş tacı ulu milletiz
Seyfi Önen"[64]

İzmit'te Onuncu Yıl Kutlamaları

[63] *BCA*, 490.1.0.0./838.315.1., Lef: 102.
[64] *BCA*, 490.1.0.0./838.315.1.

İzmit'te yapılan Onuncu Yıl Kutlamaları, tüm yurtta olduğu gibi burada da coşku ve heyecan içerisinde icra edilmiştir. Titiz bir hazırlık süreci sonrasında kutlamalar, sorunsuz şekilde üç gün üç gece devam etmiştir. İzmit'te yapılan kutlamaların teferruatına ise ulusal basında yer alan içerikler sayesinde ulaşmak mümkün olmuştur. Burada yer alan içerikler ise yerel kaynaklardan alınan bilgiler sayesinde detaylandırılmıştır. Bunun temel nedeni olarak devlet arşivlerinde yapılan araştırmalarda, kutlamalara dair bulunan bilgilerin kısıtlı olması gösterilebilir. Ayrıca ilk olarak talimatlar valilik üzerinden sivil halka ulaştırılmış buna dair yeteri derecede kayıt tutma ya da herhangi raporlama yapılmaması konunun kısıtlı bir mecradan takip edilmesini zorunlu kılmıştır. Ancak bundan sonraki yıllarda yapılan kutlamalara dair detaylı program akışı ve raporlama sistemi Halkevi üzerinden devam ettiği devlet arşivinde yer alan yazışmalardan anlaşıldığı gibi daha öncede belirtildiği üzere bu gibi kutlamalar kuruluşundan sonra Halkevi şubeleri üzerinden yürütülmesi, konunun takibini kolaylaştıran önemli bir etken olmuştur. Bu kutlamalara dair tüm detaylar parti merkezine düzenli olarak Halkevi üzerinden rapor edilmiştir. Böylelikle düzenli bir kayıt sistemi ortaya çıkmıştır. Bu durum, konuya dair yapılacak diğer araştırmalara zengin bir arşivin miras kalmasını sağlamıştır. Onuncu Yıl Kutlamaları'nda İzmit Halkevi'nin bu konudaki tecrübe noksanlığı ve yeni açılmış bir şube olması, kayıtların bu kutlamalar için yeterli düzende tutulamamasına da ayrıca sebebiyet vermiş olabilir. İzmit'teki kutlamalara dair ayrıntılar ise daha çok Haydaroğlu Cevdet'in (Cevdet Yakup Baykal) Vakit gazetesine göndermiş olduğu yazısında yer almaktadır. Ancak bu sayede kutlamaların teferruatına hâkim olabilmekteyiz.

Onuncu Yıl Kutlamaları'nın ilk merkezi, yeni düzenlenen ve Gazi Heykeli'nin açılış merasimin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı olmuştur. Köylerden ve kasabalardan vatandaşların akın akın buraya gelmesiyle devasa bir kalabalık oluşmuştur. Dönemin kaynaklarına göre Cumhuriyet Meydanı, ilk gün yaklaşık altmış bin kadar vatandaşa ev sahipliği yapmıştır.[65] Yerel kaynaklardan alınan bilgilerin yer aldığı ulusal basında; Cumhuriyet Meydanı, adeta "bir mahşer yerine"

[65] 1 Kasım 1933 tarihli Vakit Gazetesi nüshasında ise kalabalığın yaklaşık 30-40 bin kadar olduğu bilgisi yer almaktadır (*Vakit*, 1 Kasım 1933, s. 6).

Vakanüvis

benzetilmekteydi. Kalabalık, Cumhuriyet Meydanı'ndan saat kulesine, oradan Necatibey Mektebi'ne, istasyon ve demiryolu caddesine kadar taşmaktaydı.[66]

Binlerce kişinin katıldığı Onuncu Yıl Kutlamaları 29 Ekim 1933 tarihinde saat 9.30'da başlamıştır. Program; Vali Eşref Bey, Donanma Komutanı, kentin protokol üyeleri ve muhtelif cemiyetlerin temsilcilerinin protokolde yerlerini almasıyla başlamıştır. Halk tarafından hep bir ağızdan Cumhuriyet marşı söylenerek geçit resmi başlamıştı. Kutlamalarda seslerin daha iyi anlaşılması için şehrin muhtelif yerlerine hoparlörler konulmuştu. Vakit gazetesi kutlamalara dair ilk detayları şu şekilde vermekteydi; *"Kara ve deniz askerleri, izciler, mektepliler, esnaf cemiyetleri ve halk parlak parlak ve şimdiye kadar görülmemiş bir geçit resmi yaptılar. Şehrin muhtelif yerlerinde hatipler tarafından nutuklar irat edildi, konferanslar verildi. Halk neşe ve heyecan içinde sokakları: yaşasın Cumhuriyet, yaşasın Gazi sedalarıyla çınlatmakta ve Cumhuriyet marşını okuyarak dolaşmaktadır"*.[67]

Onuncu Yıl Kutlamaları'nda hazırlık sürecinde olduğu gibi burada da Vali Eşref Bey'in ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Kendisi kutlamaların üç gününde de muhtelif yerlerde nutuklar vererek halkı muhtelif konularda bilgilendirerek heyecanına ortak olmuştur. Vakit gazetesinde Haydaroğlu Cevdet tarafından kaleme alınan yazıda Vali Eşref Bey'in kutlamalardaki bu nutuklarına yer verilmekteydi. Gazetede yer alan yazıya göre; ilk gün Cumhuriyet Meydanı'ndaki hitabetinde Vali Eşref Bey şu ifadeleri kullanmıştır: *"…Vatanın o kara günlerinde saltanatlar devrine ait şanından ve şerefinden sıyrılarak bu milletle bir olan o büyük Mustafa Kemal köylünün kara ekmeğini lezzetle beraber yedi. Dağların, derelerin, yamaçların toprağını yatak, taşını yastık etti. Memleketin en büyük yükünü sırtına aldı. Gazi, büyük bir dâhidir. Dâhilerin tavsifi şimdiye kadar yapılamamıştır. Ben gibi aciz bir arkadaşınız Gaziyi tavsiften acizim…".* Cevdet, kutlamalar karşısında adeta büyülenmiş ve ilk günkü izlenimlerini şu şekilde ifade etmekteydi: *"Gök mü gürlüyordu bir tufan mı başlıyordu. Yoksa hazreti Muhammed'in kıyameti mi kopuyordu. Bu yığın insan kütleleri için için içten ve derinden kaynaşıyor, Yaşasın Gazi. Yaşasın Cumhuriyet*

[66] Haydaroğlu Cevdet, "Üç Gün, Üç Geceyi Nasıl Geçirdik", *Vakit*, 4 Kasım 1933.
[67] *Vakit*, 1 Kasım 1933.

avazelesi İzmit'in berrak, mavi, semasını kaplıyor, bu altmış bin İzmitli: Türküz Cumhuriyetin göğsümüz tunç siperi, Türk'e durmak yaraşmaz, Türk önde, Türk ileri… diye seslerinin bütün kuvvetiyle bağırıyor, bu engin sesin uğultuları perde perde yükselip, perde perde yayılıyordu…". Böylelikle bir ayı aşkın hazırlıklar netice vermiş, kutlamalar Onuncu Yıl'a yaraşır şekilde icra edilmeye başlanmıştır. Kutlamalara hazırlık döneminde özellikle üzerinde durulan Onuncu Yıl Marşı'nın herkes tarafından büyük bir şevkle okunması kutlamalardaki ana memnuniyet kaynağıydı. Böylelikle Onuncu Yıl'ın en büyük armağanlarından birisi olan Onuncu Yıl Marşı tüm kesimler tarafından başarılı bir şekilde irat edilmiştir.

Cevdet, ilk günkü izlenimlerini aktarmaya devam ederken, *"geçit resmi görülmemiş bir parlaklık, aydınlık numunesiydi. Her çeşit esnaf kendi sanatını burada teşhir ediyor, kara, deniz askerleri, izciler, sporcular, mektepliler ve bilhassa köylüler şiddetli alkışlanıyorlardı*" ifadeleriyle toplumun hemen her kesiminden kutlamalara iştirakin olduğunu belirtiyordu. Cevdet, ayrıca yazısında "Bir Annenin Gözyaşı" başlığı altında Kurtuluş Savaşı'nda oğulları şehit düşen anne ile arasında geçen diyaloğa da yer vermiştir. *"Geceki manzara bambaşkaydı. Bu insan selinin içinde ben de haşrüneşr olurken ihtiyar bir kadıncağız gözlerime ilişti. İnhisarların muhteşem takının altında oturmuş ağlıyordu. Bu herkesin güldüğü bayramda bu ninenin ağlayışı dikkatimi celbetti. Yanına sokuldum. Ne için ağladığını sordum. İhtiyar ninenin buruşuk çehresinde ki çizgiler derinleşti.*

-Bir an gözlerini gözlerime dikti:

-Ben mi niçin ağlıyorum! Dedi ve anlattı:

-Oğlumun birini Sakarya'da biri de Afyon cephesinde kurban verdim. O zamandan beri dünya yüzü görmez olmuştum. Bu bayramda, milletin bu mesut gününde tuttuğum matem artık nihayet buldu. Bu gözyaşları gamın, kederin değil, sevincin gülmenin ifadesidir. Muhterem annenin mübarek ellerini öperek ve ben de ağlayarak ayrıldım. Kim bilir böyle ne kadar matem tutanlar, bayramımızda giydikleri siyahlıkları atarak beyazlaştılar".[68]

[68] Haydaroğlu Cevdet, "Üç Gün, Üç Geceyi Nasıl Geçirdik", *Vakit*, 4 Kasım 1933.

Kutlamalar ilk gün gece de devam ederken, donanmanın bir kısmı gösterilere limandan eşlik etmekteydi. Halk sokaklarda marşlar söyleyerek dolaşıyor, şenlikler düzenleniyordu. Yer yer temsiller verilmekte ve fener alayları tertip edilmekteydi. Ayrıca İzmit şehri hapishanesinde bulunan yüz kırk sekiz mevkuftan elli beşi genel af kanunu kapsamında tahliye edilmiştir. Tahliye esnasında Ağır Ceza Reisi Nail Bey, mevkuflara hitabetinde; Cumhuriyet hükümetinin kendilerine gösterdiği şefkat ve adalete vurgu yaparak, Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya dualar etmiştir.[69]

Onuncu Yıl Kutlamaları'nın ikinci gününde de vatandaşlar meydanları doldurmuştu. Cumhuriyet Halk Fırkası merkezi, belediye binası ve Cumhuriyet Meydanı ilk günkü gibi muhtelif gösterilere ve konuşmalara sahne olmaktaydı. Halk Fırkası önünde hatipler halka, cumhuriyetin faydalarını ve on yıl boyunca meydana getirilen eserleri anlatıyorlardı.[70] Vali Eşref Bey günümüzde de bölgede yaygın olarak kullanılan Çenesuyu'nun açılış merasiminde konuşuyordu. Vali Bey, *"…suyun ismi artık Cumhuriyet suyudur, bu suyun ismi de artık Çenesuyu değil, Gazi suyudur. Onun ulu namını taşıyacaktır…"* ifadesiyle bu suyun yeni ismini Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya atfetmiştir. Ayrıca Belediye Meclisi azasından Hüseyin Bedrettin Bey, su müteahhidi Münir Bey ve Adapazarı Ticaret Bankası Genel Müdürü Asım Bey de burada bulunan vatandaşlara hitabette bulunmuşlardır. İl Sağlık Müdürü Hıfzı Bey de yeni ismi Cumhuriyet ve Gazi suyu olarak anılan membaının özelliklerini vatandaşlara anlatmıştır.[71]

Bir müddet sonra vatandaşlar Cumhuriyet Meydanı'nda Gazi heykelinin etrafında toplanmış, Adapazarı'ndan halk mümessilleri ve izciler Gazi heykeline çelenk koymuşlardır. İzmit ve Adapazarı izcileri burada ant içerken, Gündüz Nadir Bey de Gazi heykeli önünde halka hitabetinde: *"Hazreti İsa'nın hastalara şifa verebildiğini, Mustafa Kemal'in ölü bir millete can, hayat verdiğini"* ifade etmekteydi. Son derece ilgi toplayan bu konuşma halk tarafından büyük tezahüratla karşılanmıştır. Ayrıca Adapazarı, Kandıra, Gebze, Hendek, Karamürsel, Karasu halkı mekteplileri, memurları ve yüzlerce kalabalık heyetleri de

[69] *Milliyet*, 1 Kasım 1933.
[70] *Cumhuriyet*, 2 Kasım 1933, s. 6
[71] Haydaroğlu Cevdet, "Üç Gün, Üç Geceyi Nasıl Geçirdik", *Vakit*, 4 Kasım 1933.

Vakanüvis

Gazi heykeline çelenk koymuşlar ve kaza halklarının hissiyatlarına tercüman olmuşlardır.[72] İkinci günkü kutlamalar gündüz olduğu gibi gece de caddelerde, meydanlarda ve hatta denizde devam etmekteydi. Fener alayları Cumhuriyet Marşı'nı söyleyerek şehri baştanbaşa dolaşıyorlardı. Elektrik ışıkları içinde yanan takların önünde muhtelif hatipler nutuklar veriyorlardı. Cumhuriyet balosu ise sabaha kadar uzamıştı.[73]

Üçüncü gün; ilk iki günde olduğu gibi gösteriler ve nutuklar benzer şekilde devam etmiş, marşlar söylenmiş, cumhuriyetin faziletleri sıralanan nutuklar söylenmiştir. Bunlar haricinde spor şenlikleri de devam etmiş, İdman Yurdu takımı ile Adapazarı Hilal takımı arasında yapılan futbol müsabakası 4-1'lik skorla İdman Yurdu lehine sonuçlanmıştır.[74] İzmit telefonunun dünya şebekesi ile birleşme merasimi büyük coşku ile kutlanırken, Posta Müdürü Nazif Bey Cumhuriyet ve Gazi Türkiye'sinde posta ve telefon telgraf idarelerinin aldığı medeni hali ve mazhar olduğu büyük terakkiyi vatandaşlara anlatmıştır. Vali Eşref Bey de bu nutka cevap vererek Cumhuriyet ve Gazi Türkiye'sinde herhangi bir müessese ve teşkilatın daima ileri gideceğini söylemiştir. Dâhiliye ve Nafia vekilleri ile ilk telefon görüşmesini yapan Vali Bey, İzmitlilerin bayramda duydukları mesut heyecanı kendilerine anlatmıştır. Gazi heykelinin, Cumhuriyet ve Gazi sularının, yerli mallar sergisinin, telefon hattının bu bayramda açılış merasimlerinin icra edilmesinde muvaffak olan İzmitlilerin sonsuz sevgi ve saygılarının Ulu Gazi'ye söylenmesini bakanlardan dilemiştir.[75]

Onuncu Yıl Kutlamalarında meydanlarda devam gösteriler haricinde İzmit Necati Bey Mektebi Halkevi salonunda üç gece ayrı temsil sahnelenmiştir. İlginin çok yüksek olduğu bu temsillerin ilki İzmit Halkevi temsil şubesi üyelerinden Hasan Basri Bey tarafından kaleme alınmıştır. Milli Mücadele zamanında başlayan ve Cumhuriyet Onuncu Yıl Bayramı'nda biten bu piyes Halkevi temsilcileri tarafından sahnelenmiştir. İkinci temsil ise Ortamektep talebeleri tarafından Aka Gündüz'ün "Mavi Yıldırım" eseri ile başarılı bir şekilde oynanmıştır.

[72] *Milliyet*, 9 Kasım 1933.
[73] Haydaroğlu Cevdet, "Üç Gün, Üç Geceyi Nasıl Geçirdik", *Vakit*, 4 Kasım 1933.
[74] *Milliyet*, 9 Kasım 1933.
[75] *Vakit*, 4 Kasım 1933.

Vakanüvis

Üçüncü temsil ise Gebzeliler tarafından verilmiştir. Temsil bir meddah gösterisi ile başlamış ve Reşat Nuri Bey'in İstiklal Piyesi ve Şer'iye Mahkemesi ismindeki piyeslerle son bulmuştur. Özellikle meddah oyununda Gebzeli Nedim Bey büyük beğeni toplamıştır.[76]

Sonuç

Cumhuriyet'in ilanından Onuncu Yıl'a kadar geçen süreç, Türkiye'de yeni rejimin halk nezdinde kabul görmesi ve milli bilincin pekiştirilmesi açısından yoğun bir kültürel ve toplumsal çaba gerektirmiştir. Bu dönemde yalnızca yasal düzenlemelerle sınırlı kalınmamış; eğitim, kültür ve toplumsal bilinçlendirme faaliyetleri, devlet ve sivil toplum iş birliğiyle yürütülmüştür. İzmit özelinde gerçekleştirilen Onuncu Yıl Kutlamaları, bu çabaların somut ve çok boyutlu bir yansımasını bizlere sunmaktadır. Resmi kurumlar ve Halkevleri gibi sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yürütülen kutlama faaliyetleri, Cumhuriyet Marşı'nın öğretilmesinden tiyatro temsillerine, spor müsabakalarından öz Türkçe metinlerin yaygınlaştırılmasına kadar geniş bir yelpazeyi kapsamış; halkın milli bilinçle donatılmasında, Cumhuriyet'in ideallerinin günlük yaşamla bütünleştirilmesinde etkili olmuştur.

İzmit'teki kutlamalar, devlet kurumları ile sivil toplumun eşgüdümlü çalışmasının başarılı bir örneği olarak öne çıkmaktadır. Valilik, Halkevi ve Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatları arasındaki koordinasyon, hazırlık sürecinin titizlikle yürütülmesini sağlamış; ulusal ve yerel basın, halkın bilgilendirilmesi ve etkinliklere yönlendirilmesinde kritik bir rol üstlenmiştir. Cumhuriyet Meydanı'nda düzenlenen geçit törenleri, sahne ve temsiller, sportif etkinlikler, fener alayları, denizde gerçekleştirilen gösteriler ve özenle yapılan bayram dekorasyonu, toplumun farklı kesimlerinin aktif katılımını mümkün kılmış; böylelikle Cumhuriyet'in faziletleri, somut ve görünür bir biçimde halka aktarılmıştır.

Hazırlık sürecinde halkın kutlamalara aktif katılımı sağlanmış, özellikle Cumhuriyet Marşı'nın ezberletilmesi ve topluca söylenmesi büyük önem taşımıştır. Orta Mektep ve Necatibey Mektebi Halkevi salonlarında düzenlenen talimler, memurlar, öğrenciler ve halkın tamamının katılımıyla yürütülmüş; halk sineması, kahvehaneler ve diğer

[76] *Milliyet*, 9 Kasım 1933.

Vakanüvis

toplantı yerlerinde de marşın öğretilmesine özen gösterilmiştir. Tiyatro temsilleri de bu çabanın ayrılmaz bir parçası olmuş; Hasan Basri Bey'in kaleme aldığı "Zafer Yolcuları" ve yerel öğrenciler tarafından sahnelenen oyunlar, milli mücadele ruhunu ve Cumhuriyet'in on yıllık kazanımlarını sahneye taşımıştır.

Kutlamalar sırasında Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya ithaf edilen heykel açılışı, Çene suyu membaının adının değiştirilerek Gazi Suyu hâline getirilmesi ve yerli mal sergileri, halkın Cumhuriyet değerleriyle bütünleşmesini sağladığı gibi ülkenin liderine beslemiş olduğu hisleri de ortaya koyması bakımından önemli örnekler olmuştur. Ayrıca halkın gösterdiği coşku, yaşanan duygusal anlar ve törenlerdeki katılım, Cumhuriyet'in halk nezdinde benimsendiğinin somut göstergesi olmuştur. Örneğin bir annenin Kurtuluş Savaşı'nda kaybettiği oğullarının ardından bayramda hissettiği sevinç ve gözyaşları, toplumun tarihsel belleği ve duygusal bağını yansıtmıştır.

Bu çerçevede İzmit örneği, Cumhuriyet'in ilk yıllarında kültürel ve toplumsal seferberliğin nasıl organize edildiğini, devletin kültürel politikalarının taşra düzeyinde nasıl hayata geçirildiğini ve halkın milli kimliğinin güçlendirilmesini göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Onuncu Yıl Kutlamaları, yalnızca bir bayram etkinliği olmanın ötesinde, Cumhuriyet'in kazanımlarının halkın günlük yaşamına işlendiği, coşkuyla benimsenip tarihsel bir hafıza yaratan bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

T.C. Cummhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi

BCA, 30.18.1.1./12.75.6.
BCA, 490.1.0.0./2.9.12.
BCA, 490.1.0.0./1150.36.1.
BCA, 490.1.0.0./3.13.26.
BCA, 490.1.0.0./17.88.4.
BCA, 490.1.0.0./1042.1006.2.
BCA, 490.1.0.0./1035.981.4.
BCA, 490.1.0.0./838.315.1.

Resmi Kaynaklar

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre:1, Cilt: 1, İçtimai: 16, (8 Kânunusani 1324).

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt: 1, İçtimai: 18, (13 Kânunusani 1324).

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, Devre: 1, Cilt: 5, İçtimai: 106, (22 Haziran 1325).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre:2, Cilt: 3, İçtimai: 41, (24 Ekim 1923).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 2, Cilt: 18, İçtimai: 106, (19 Nisan 1925).

Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, Devre: 5, Cilt: 3, İçtimai: 31, (27 Mayıs 1935).

Resmî Gazete, "Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun", 27 Mayıs 1935.

Resmî Gazete, "Cumhuriyetin İlanına Müsadif 29 Teşrinievvel Gününün Milli Bayram Addi Hakkında Kanun", 23 Nisan 1925.

CHF Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1932.

CHP Halkodası Talimatnamesi, Ulus Matbaası, Ankara, 1939.

Gazeteler

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi

Tasvir-i Efkâr

Milliyet Gazetesi

Vakit Gazetesi

Kitap ve Makaleler

Akşin, Sina, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980*, 1, İstanbul, 1997.

Akter, Ahmet, "Kocaeli'nde Halkevleri ve Halkodalarının Kurulması"**,** *Uluslararası Gazi Süleyman Paşa ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu*, 3 (2017), Kocaeli, s. 5.

Belen, Nezehat, "Saltanatın İlgasının Bayram İlan Edilmesi: "Hâkimiyet Bayramı/ Hâkimiyeti Milliye Bayramı Ve Kutlamaları (1 Kasım 1922/12 Rebiyülevvel 1338-24 Haziran 1934)", *Tarih ve Günce, 13 (2023)*, s. 179-203.

Bolat, Bengül Selman, *Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

Bolat, Bengül, "1923'ten 2000'e Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları", *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, (Cumhuriyet'in 100 Yılında Türkiye (2023), s. 284-306.*

Çelepi, Mehmet Surur, "Toplumsal Anımsamanın Millî Bayramlar ile Gerçekleşmesi: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Örneği", *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı) (2020), s. 30-43.

Doğaner, Yasemin, "Cumhuriyet'in Onuncu Yıl Kutlamaları", *Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9 (2007), s. 119-143.

Erdem, Sargon, "Bayram" maddesi, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 5, Ankara,1992, s. 257-259.

Kandil, İsmail, *Türk Basınında Osmanlı Bağımsızlık Günü Kutlamaları*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

Kaya, Berna, *Bir Halk Eğitimi Kurumu Olarak İzmit Halkevi (1932-1951),* Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2008.

Narin, Resül, "Türkiye'de Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü Kutlamaları: Adapazarı Örneği", *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), (Mart 2023), s. 725-759.

Nutku, Özdemir, "Bayram" maddesi, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 5, Ankara, 1992, s. 263-265.

Olgun, Kenan, "İzmit (Kocaeli) Halkevi Temsil Şubesinin Çalışmaları (1923-1951)", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26 (78) (2010), s. 505-534.

Temizhan, Oğuz, *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932-1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Ulu, Cafer, "Atatürk Döneminde Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları: İstanbul ve Ankara Örneği (1925-1938)", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 208 (2014), s. 249-276.

Vatandaş, Saniye-Avcı, Mehmet Güven-Vatandaş, Celalettin, (2024). "Türkiye'de Cumhuriyet'in 10. Yılı Kutlamaları", *HUMANITAS Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 12 (Cumhuriyet'in 100. Yılı Özel Sayısı) 2024, s. 238-265.

Extended Abstract

In Turkey, various national and religious holidays were celebrated by society even before the modernisation process and the proclamation of the Republic. However, it is important to note that these celebrations were primarily organised within a religious context, influenced by the long-standing monarchical system of governance and the cultural structure of the Ottoman Empire. Consequently, this centuries-old practice remained distant from the goal of establishing a national identity. Following the establishment of the Republic, a new state structure was implemented and the ideology of republicanism was adopted as the form of government. While the necessary arrangements were made for the regime to take root, attention was paid to ensuring that this action also became a process of culture creation.

Consequently, concerted efforts were made to educate and cultivate a culture that would ensure the people embraced democratic living conditions, increased cultural awareness, and the establishment of national consciousness throughout society. The establishment of national holidays prior to and following the establishment of the Republic has been identified as a pivotal instrument in these awareness-raising endeavours.

The new regime encouraged the celebration of national holidays so that the populace would understand and embrace national values, and the regular and organised celebration of these holidays was designated a state policy. It is evident that national holidays were not merely a matter of entertainment or ceremony; rather, they functioned as significant events through which the state conveyed messages to society, reinforced cultural identity, and strengthened social unity. In this context, various religious and traditional celebrations that had been in existence prior to the Republic were reorganised with the objective of creating a modern national identity following the proclamation of the Republic. New content was also added to these celebrations.

Prior to the establishment of the Republic, the degree of national consciousness among the populace, particularly in rural areas, exhibited significant variations. Consequently, the coordination of national holidays and the facilitation of effective public participation necessitated a substantial organisational framework that transcended the confines of protocol and state officials. In this process, the People's Houses played a critical role in the dissemination of national culture. The establishment of the People's Houses facilitated the organisation of educational and cultural activities, as well as the celebration of national holidays within a centralised framework. The function of the aforementioned mechanism was to encompass all segments of society.

This initiative facilitated the dissemination of the republic's values to the general public, fostering their integration into the citizens' daily lives.

It is evident that national holidays were regarded as occasions that served to foster a sense of unity within the populace, both in terms of culture and politics. These events were viewed as instrumental in enhancing the public's cognisance of the principles that underpinned the republic. The organisation of such events, particularly in the early years of the Republic, was of paramount importance in the implementation of the state's cultural policies in the provinces. The celebration of national holidays encompassed a multifaceted array of activities, including but not limited to ceremonies, musical performances, theatrical productions, sporting events, and other cultural pursuits. This comprehensive approach served to reinforce social memory and foster a sense of unity and cohesion among the populace. These celebrations functioned as a conduit for reinforcing the public's affiliation with the state, thereby integrating the tenets of the Republic into the prevailing societal practices in a tangible and perceptible manner.

A comparison of national holidays before and after the establishment of the Republic clearly demonstrates the extent of cultural transformation during this period. While earlier festivities had been constrained by a religious and limited framework, those that took place during the Republican era, characterised by collaboration between the state and civil society, evolved into national events that attracted widespread participation. The function of national holidays, in addition to serving as ceremonial events, has been identified as a strategic instrument employed to reinforce the populace's allegiance to republican principles. These holidays have been observed as a means of consolidating the legitimacy of the newly established state. In this particular context, the celebrations that took place in the early years of the Republic bore the hallmarks of an educational, cultural and social mobilisation.

The period from the proclamation of the Republic to the Tenth Anniversary required intensive preparation and social mobilisation in terms of gaining public acceptance for the new state and strengthening national consciousness. In this particular context, the Tenth Anniversary Celebrations held in Izmit are worthy of note as a multidimensional organisation carried out through both state institutions and civil society organisations. The fundamental objective of the planning of the celebrations was to instil the virtues of the new regime in the public and to integrate the values of the Republic into daily life.

Following the establishment of the Republican regime, the People's Houses assumed a prominent role in the organisation of activities designed to enhance public awareness and underscore the significance of national holidays. The

Izmit People's House, which was inaugurated in 1932 and comprised eight branches, assumed a pivotal role in the planning and execution of activities. In the early years, due to an absence of a dedicated facility, Halkevi activities were undertaken in the CHF building and subsequently at Necatibey School. The organisation of sporting activities took place at the sports hall of the İdman Yurdu complex. Notwithstanding these infrastructural deficiencies, Halkevi played an active role in the preparatory process for the Tenth Year Celebrations, thereby acquiring invaluable experience for subsequent years.

The coordination between the Governor's Office, the People's House and the CHF organisations was of critical importance in the organisation of the Tenth Anniversary Celebrations. The central authority during the preparatory process was exercised by the Governor of the province of Kocaeli, Eşref Bey, who was responsible for ensuring that a comprehensive programme was prepared through the High Committee. The programme encompassed a variety of activities, including the collective singing of the Republic Anthem during the celebrations, the dissemination of information to the public through speeches and conferences, and the organisation of sporting events and theatre performances. As part of these preparations, instructions regarding the celebrations were disseminated to provincial centres, and the active participation of the public was ensured.

During the preparatory phase, the People's House implemented an extensive organisational strategy across various regions of the city, including rural areas, with the objective of facilitating the active involvement of the public in the festivities. In order to promote this new era, a variety of measures were implemented, including the decoration of streets and buildings, the distribution of flags and lanterns, the installation of new dynamo generators, and the planning of visual arrangements.

These measures enabled the festivities to be observed with equal fervour not only in urban centres but also in rural areas. The number of stages to be set up in the city centre was increased to fifteen, in comparison with previous years, with the objective of enhancing the public's festive spirit. In the course of the preparations for the Tenth Year celebrations, educational and cultural activities were accorded a high priority.

Rehearsals were organised in the halls of the Middle School and Necatibey School Community Centre for the purpose of public participation in the memorisation and performance of the Republic Anthem. Civil servants, students and the general population were all encouraged to take part. It is also important to note the emphasis placed on the dissemination of the anthem through public cinemas, coffee houses and other such meeting places. This

approach was adopted with a view to preparing a broad social audience for the forthcoming celebrations. Theatre performances also constituted a significant component of the preparation process. Zafer Yolcuları (Travellers of Victory), a play written by Hasan Basri Bey, was intended to enhance the historical awareness of the public by encompassing the period from the National Struggle to the Tenth Year.

During the preparation process, matters requiring the public's attention were also announced to the public through the local and national press. Issues such as warnings regarding the purchase of flags and lanterns, the importance of using pure Turkish, and ensuring the enthusiastic and orderly participation of the public were communicated to the masses through the press. Local poets and writers, in particular, were meticulous in their use of pure Turkish in the poems and texts they produced through the People's Houses, thereby contributing to a cultural awareness campaign.

The preparatory process for the Tenth Year celebrations in Izmit was of great importance, not only as a festival organisation, but also in terms of ensuring the integration of the public with the values of the Republic and the strengthening of social memory. This process provided a concrete illustration of a cultural mobilisation that was facilitated through a collaborative effort between the state and civil society. This collaboration served to enhance the national consciousness of the populace and to integrate the principles of the Republic into their daily lives. The meticulous execution of the preparations, the raising of public awareness, and the enthusiastic participation were decisive factors in the successful implementation of the celebrations in Izmit.

The Tenth Anniversary of the Republic in Izmit was celebrated with great enthusiasm and excitement following an intensive preparatory process. The celebrations proceeded in an orderly fashion for a period of three days and three nights, with a comprehensive programme that incorporated the active involvement of the public in both central areas and rural locations. As evidenced by the documentation of these events in the national press, primarily in local newspapers, and supported by reports from the Izmit People's House, the details of the celebrations were thoroughly recorded. The paucity of documentation in the archives necessitated the completion of these details with observations from the public and newspaper articles.

The focal point of the celebrations was the Republic Square, where the unveiling of the Gazi Statue was scheduled to take place. The square was filled with citizens from the surrounding villages and towns, with an estimated total of tens of thousands of people taking part in the celebrations. The crowd spilled from the square to the clock tower, then to the Necatibey School and the

railway street. The national press likened the celebrations to 'a scene of pandemonium'. The celebrations commenced at 9:30 a.m. with the participation of Governor Eşref Bey, the Navy Commander, protocol members and community representatives; the populace accompanied the parade by singing the Republic Anthem in unison. The parade, which was attended by members of the army and navy, scouts, students, tradesmen and the general public, symbolised an unprecedented level of splendour and order in the city. During this period, Governor Eşref Bey delivered a series of public addresses, with the aim of both informing the populace and generating a sense of excitement surrounding the forthcoming festivities.

The celebrations, which lasted three days and three nights, were carried out in a fitting manner with the participation of various civil society organisations and official institutions. The populace traversed the thoroughfares adorned with flags and lanterns, and the revelries persisted until the break of day. The unveiling of the Gazi Statue, the opening of the Çene Suyu and the establishment of the international telephone network constituted significant events during the celebrations. Furthermore, citizens from district centres and villages laid wreaths at the Gazi Statue to show their respect.

The theatrical activities that constituted part of the celebrations were of significant importance. Performances were staged over the course of three nights in succession in the Necati Bey Mektebi Halkevi hall, with support provided by the play 'Zafer Yolcuları' (Victory Travellers) written by Hasan Basri Bey, 'Mavi Yıldırım' (Blue Lightning) performed by Ortamektep students, and a performance from Gebze. These performances served to instill the spirit of the national struggle and the achievements of the Republic's inaugural decade within the theatrical milieu, thereby contributing to the cultivation of the populace's historical consciousness. It is evident that Meddah shows and other such stage performances attracted a high level of interest from a variety of segments within the public, thereby reinforcing the cultural dimension of the celebrations.

It is evident that the Tenth Anniversary celebrations in Izmit are a prime example of effective collaboration between state institutions and civil society. The preparation process, the raising of public awareness and the ensuring of participation, the enthusiastic execution of the celebrations, the concrete communication of the Republic's ideals to the public, and the reinforcement of historical memory are of great importance. These celebrations in Izmit can be regarded as a pivotal moment, marking the integration of the Republic's achievements into everyday life, and the active involvement of various societal segments in this process. Consequently, these events have been firmly entrenched in the historical memory of the nation.